

Het plezier van planten kijken

Met een GPS-apparaat op zoek naar prachtplanten

Ton Denters staat te boek als de ambassadeur van stadsplanten. Wat Martin Melchers doet voor dieren, doet Ton Denters voor planten. Maar hij zet nu alle Nederlandse planten in het zonnetje. Zijn boek *Stadsplanten* wordt opgevolgd door een dikke *Plantenkijkgids* van Nederland, waarmee je alle floradistricten kunt verkennen.

“Mijn belangstelling voor de natuur zit in de genen. Ik ben zo ter aarde gekomen, van jongs af aan was ik buiten,” verzekert Ton Denters: “Op mijn tiende wist ik hoe een waterscorpioen eruit ziet. Met emmers visten we sloten leeg en we achterhaalden wat er zoal in zat met behulp van Thijsse’s boekje *In sloot*

ik het boekje *Wat bloeit er langs onze wegen?* Daarin kruiste ik aan wat ik allemaal vond.”

Ton Denters zorgde waarschijnlijk voor een record in de geschiedenis van het IVN: “Al op mijn zeventiende was ik gediplomeerd natuurgids. Ik was veruit de jongste uit mijn cursusgroep. Ik ben opgegroeid in het rivierengebied en ik wilde dat landschap snappen. Ik woonde aan een plas, met woudaapje, roerdomp, visarend en waterral. Mijn biologieleeraren Gerrit Jansen en Frans van der Heiden leerden me gericht waarnemen en observeren: let op, er zit altijd een verhaal achter, leer te begrijpen wat je ziet. Waarom groeit daar wat er groeit? Het gaat mij vooral om de planten in relatie tot de omgeving. Over vogels is al zoveel geschreven, bij planten voegden mijn verhalen meer toe.

Dat motiveerde mij om over te stappen van de fauna op de flora, om meer met planten te gaan doen.”

URBANE DISTRICT

Ton Denters vervulde zijn vervangende dienstplicht op het Nationaal Herbarium in Leiden, waar hij meewerkte aan de *Atlas van de Nederlandse Flora*. Hij had daarvoor rond Arnhem opmerkelijke vondsten gedaan en zijn waarnemingen van zeldzame soorten als groot spiegelklokje en wilde weit leidden tot een levendige correspondentie met de plantenspecialisten in Leiden. Aan de periode in Leiden heeft Denters goede contacten overgehouden: “Ik raakte bevriend met Ruud van de Meijden en deelde met hem mijn inzichten over de stedelijke flora. Uiteindelijk besloot Van der Meijden om in de *Heukels’ Flora*

“De bescherming van de flora moeten we meer zoeken in de bescherming van terreinen, in plaats van mensen uit het terrein houden...”

en plas. We hadden een kleine vlindercollectie. De natuurstudie en het verzamelen zat er dus vroeg in. Aanvankelijk was ik vooral bezig met vogels, vlinders en andere dieren, maar al snel volgden de planten, want op mijn elfde kreeg

van Nederland een extra plantendistrict op te nemen, het urbaan district. In de latere edities zijn allerlei urbane soorten opgenomen, compleet met Nederlandse namen voor nieuwkomers als marjoleinbekje, halsbloem en walstroleeuwenbek. Voor tientallen stadsplanten heb ik suggesties aangedragen, waarvan er diverse zijn overgenomen, bijvoorbeeld gevlamde fijnstraal.”

In eerdere flora's werd het stedelijk gebied genegeerd: de steden vormden zwarte vlekken op de kaart. Met Denters kwam daar verandering in. De stad heeft een geheel eigen flora, een eigen habitat en eigen soorten. Voor het eerst publiceerde hij daarover in *Natura* (1994/3; pag. 65-66), later meer vakwetenschappelijk in het botanisch tijdschrift *Gorteria* (1998/24; pag. 65-76) en meer recent in de uitgave *Landscape ecology in*

Links - Witte klaverzuring. De Plantenkijkgids brengt de flora van heel Nederland tot leven. Alle floradistricten komen aan bod.

Hiernaast - Ton Denters portretteert de wollige distel op de Valdijk bij Nisse.

the Dutch (T.M. De Jong et. all., 2007) de bijdrage *The Urban district, a biogeographical acquisition*.

STADSPANTEN

Ton Denters verruilde Arnhem voor Amsterdam vanwege een lerarenopleiding biologie. Zijn afstudeerscriptie, een flora- en vegetatieonderzoek, ging nog wel over de flora van het rivierengebied, maar hij verdiepte zich steeds meer in de natuur van de stad: “Het overheersende gevoel is natuurlijk dat je voor natuur in natuurgebieden moet zijn. Maar in Amsterdam leerde ik de verrassende en eigenzinnige stadsnatuur kennen en waarderen. Binnen het beroepsbiologenwereldje wordt daar vaak een beetje neerbuigend over gedaan, alsof de natuur in de stad niets voorstelt. Het tegendeel is waar: stedelijke natuur is boeiend, verrassend soortenrijk met eigen verhalen. Zulke verhalen heb ik gebundeld in het boek *Van muurbloem tot straatmadelief, wilde planten van Amsterdam*, dat in 1994 verscheen. Daarna stelde ik de *Flora-atlas van de regio Amsterdam* (1998) samen en vervolgens maakte ik een algemeen boek over stadsplanten, waarin maar liefst zevenhonderd soorten worden beschreven. In *Stadsplanten, veldgids voor de stad* (2004) staan bovendien kijktips en wandelingen in achttien verschillende steden.”

REISGIDS

In de spiksplinternieuwe *Plantenkijkgids* gebruikt Ton Denters hetzelfde recept, maar dan voor alle Nederlandse landschappen en voor alle plantendistricten. Het boek biedt algemene hoofdstukken over het bestuderen van planten, plantengeografie en floradistricten. Daarna volgen handige overzichten van verdwenen soorten ('gedenksoorten') en nieuwkomers. De hoofdmoot van Denters boek is in feite een 'reisgids', een beschrijving van vijftientig botanische wandelingen, met maar liefst

vijfhonderd zestig kijkpunten. Voor honderdvierentwintig district-kenmerkende plantensoorten zet hij de beste kijkpunten gedetailleerd op een rij.

Denters brengt daarmee de flora van heel Nederland tot leven. Alle floradistricten komen aan bod, van alle typische landschappen zijn goede vertegenwoordigers bij elkaar gezet. De bijbehorende planten worden duidelijk beschreven: de smaakmakers komen ruimschoots aan bod, maar het gewone is eveneens geportretteerd.

Met de *Plantenkijkgids* in de hand kun je de draadgentiaan, vetblad, dennenor orchis, besanjelier, wilde weits, goudknopje, bostulp, paarse morgenster en witte rapunzel opzoeken. Met behulp van een GPS-apparaat is het een peulenschil om al deze prachtplanten te lokaliseren.

GEHEIMZINNIG

Ton Denters daagt zijn lezers uit om heren en der in het land mooie wandelingen te

“Kijk naar de Schotse Hooglanders: waar deze dieren vrijelijk banjeren, moet een natuurliefhebber toch ook kunnen struinen...”

maken: “Het plezier van planten kijken staat voorop. Het motto is: ga er eens op uit, leer de Nederlandse flora kennen. Ik wil zowel beginners als vakmensen beter leren kijken. Ik heb me laten inspireren door de driedelige serie *Wilde Planten* van Victor Westhoff c.s. en door *Plantenrijk, wilde planten in hun landschap* van Wim Schroevers en Jan den Hengst, dat ooit als Boek van de Maand is uitgegeven. Nederland heeft internationaal gezien een bijzondere flora en daarvan wil ik graag alle facetten laten zien, het gewone en het speciale. Het is jammer dat de paradepaardjes van onze flora doorgaans buiten beeld blijven. Veel zeldzaamheden staan opgeborgen in afgesloten terreinen, waar niemand

Links - Gevlekte aronskelk. Nederland heeft internationaal gezien een bijzondere flora en daarvan wil Denters alle facetten laten zien, het gewone en het speciale.

Rechts - Een kijkje over het Elyzeese veld. Het Rijk van Nijmegen is floristisch haast net zo bijzonder als Zuid-Limburg, daarnaast zijn zowel de cultuurhistorie als de landschapsecologie uiterst interessant.

mag komen. Over nogal wat soorten wordt geheimzinnig gedaan en in veel gevallen is dat misplaatst. Plekken waar kwetsbare planten groeien, moeten inderdaad goed worden beschermd, maar de problemen worden sterk overdreven. Goed terreinbeheer is essentieel. Van een bescheiden toeloop hebben maar weinig soorten te leiden, de meeste planten kunnen echt wel tegen een stootje. Kijk ook naar de Schotse Hooglanders: waar deze dieren vrijelijk banjeren, moet een natuurliefhebber toch ook kunnen struinen. Overigens zijn steeds meer natuurterreinen, met name die van Staatsbosbeheer, vrij te betreden.”

ORCHIDEEËN

Ton Denters begrijpt dat zijn aanpak gevoelig ligt: “De problemen zitten vooral bij orchideeën, want er zijn inderdaad mensen die deze planten uitsteken. Ik heb overwogen om alle orchideeën uit het boek te laten, maar dat bleek bij nader inzien en na overleg met terreinbeheerders toch een stap te ver. Uiteindelijk hebben we ervoor gekozen om de bekende en min of meer veilige plaatsen te noemen. Sommige soorten orchideeën staan er goed voor en bovendien leidt het tonen van orchideeën tot een betere bescherming. Aan de ene kant loop je het gevaar van het uitste-

ken, aan de andere kant creëer je draagvlak voor natuurbescherming. Om deze reden hebben ook Staatsbosbeheer, het Nationaal Herbarium en FLORON aan het boek bijgedragen, samen met hen heb ik gezocht naar de beste kijkplekken.

De bescherming van de flora moeten we meer zoeken in de bescherming van terreinen, in plaats van mensen uit het terrein houden. Dat uitsteken is zorgwekkend, maar de mensen die dat doen, weten toch wel de weg. Zij hebben daarvoor geen boekje met plantenwandelingen nodig.”

RIJK VAN NIJMEGEN

Als ik Ton Denters vraag waar hij de lezers van *Natura* een excursie zou willen geven, dan noemt hij het Rijk van Nijmegen als eerste: “Ik ben geboren in Nijmegen en ik heb daarom een speciale band met deze omgeving. Het Rijk van Nijmegen is floristisch haast net zo bijzonder als Zuid-Limburg, daarnaast zijn zowel de cultuurhistorie als de landschapsecologie uiterst interessant. De stuwwal is natuurlijk allesbepalend, vooral ook door het contrast met het aangrenzende rivierenland. Je hebt tij-

dens je wandelingen voortdurend fraaie uitzichten over het Rijndal. Aan de ene kant liggen de arme zandgronden op de stuwwal, aan de andere kant heb je de bronbossen met hun bijzondere flora. Het gebied ligt op de rand van het sub-centreuroop district. Het is daarmee het domein van typische planten van de Midden-Europese bossen: mispel, wilde appel, tweestijlige meidoorn, winter en zomereik. In de bronbossen gaan paarbladig goudveil, zwartblauwe rapunzel en slanke zegge schuil. Meer in het oog springend zijn reuzenpaardenstaart en groot springzaad.

Het Rijk van Nijmegen herbergt niet alleen allerlei bijzondere planten, het heeft ook een rijke floristische traditie, vergelijkbaar met Haarlem. In en om Haarlem bivakkeerden beroemde botanici als Linnaeus, Jac. P. Thijssen en Frederik van Eeden. Aan Nijmegen zijn Victor Westhoff en Joop Schaminée verbonden. Floristen van naam zijn ook Van Hall en Abeleven. Van Hall is begraven op het prachtige ‘botanisch kerkhof’ van Beek. Al met al vormt deze omgeving een prachtig decor voor de tocht die ik graag voor *Natura*-lezers verzorg.”

Enkele wandelroutes uit de *Plantenkijkgids* van Ton Denters zijn te vinden op de website van *Fontaine* (www.fontaineuitgevers.nl).